

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО „ХРИСТОВ срещу БЪЛГАРИЯ”

(Жалба № 35436/97)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

31 юли 2003 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

31/10/2003

Решението става окончателно при обстоятелствата по член 44, § 2 на Конвенцията. Може да бъде предмет на редакторска преработка.

По делото „ХРИСТОВ срещу БЪЛГАРИЯ“,

Европейският съд по правата на човека (Първо отделение), на заседание в състав:

Г-н РОЗАКИС, *Председател*,

Г-н Г. БОНЕЛО,

Г-жа Ф. ТЮЛКЕНС,

Г-н Е. ЛЕВИТИС,

Г-жа С. БОТУШАРОВА,

Г-н А. КОВЛЕР,

Г-жа Е. ШТАЙНЕР, *съдии*,

и Г-н С. Нилсен, *Секретар на отделението*,

След като заседава при закрити врата на 8 юли 2003 г., постанови следното решение, прието на указаната по-горе дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е заведено по жалба (№ 35436/97) срещу Република България, подадена в Европейската комисия по правата на човека (“Комисията”) на основание бившият член 25 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (“Конвенцията”) от българския гражданин, г-н Владимир Иванов Христов (“жалбоподател”), на 15 януари 1997 г.

2. Първоначално жалбоподателят е представляван от адв. М. Екимджиев, адвокат към Пловдивската адвокатска колегия. Българското правителство («Правителството») се представлява от неговите агенти, г-жа Г. Самарас и г-жа М. Димова от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди, *inter alia*, че има нарушение на Член 5 §§ 3 и 4 и на Член 6 § 1 от Конвенцията по отношение на неговото задържане в предварителния арест и наказателното производство срещу него.

4. Жалбата е предадена в Съда на 1 ноември 1998 г., когато влиза в сила Протокол № 11 към Конвенцията (Член 5 § 2 от Протокол № 11).

5. Жалбата е възложена за разглеждане на Четвърто отделение на Съда (Правило 52 § 1 от Правилника на Съда). На 19 септември 2000 г., Съдът обявява част от оплакванията за недопустими.

6. На 1 ноември 2001 г. Съдът променя състава на отделенията си (Правило 25 § 1). Делото е възложено на новосформираното Първо отделение (Правило 52 § 1). В рамките на това отделение, съгласно Правило 26 § 1, е конституиран състав, който да разгледа делото (Член 27 § 1 от Конвенцията) съгласно Правило 26 § 1.

7. С решение от 20 юни 2002 г., Съдът обявява жалбата за частично допустима.

8. На 8 октомври 2002 г. жалбоподателят подава възражение като оспорва представителната власт на агента на Правителството въз основа на твърдяни недостатъци във вътрешните разпоредби. Съдът отхвърля възражението.

ОТНОСНО ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

9. Жалбоподателят, г-н Владимир Иванов Христов е български гражданин, роден през 1952 г. и живущ в Пловдив.

A. Наказателното производство

10. Жалбоподателят е арестуван на 10 септември 1993 г. по обвинения, че е използвал фалшифицирани документи, за да му бъде възстановен незаконно акцизен данък на стойност 15,855,800 български лева (равностойността на 615,175 щ.д. по това време). Жалбоподателят е действал съвместно с още трима души, които впоследствие подават жалби на основание на Член 5 и Член 6 от Конвенцията (справка делото *Илийков срещу България*, №. 33977/96, 26 юли 2001 г., и делата *Михов срещу България*, № 35519/97, и *Ал. Акиди срещу България*, № 35825/97).

11. Обвиненията, предявени срещу жалбоподателя се основават на Член 212 § 4 от Наказателния кодекс, който предвижда присъда от десет до двайсет години лишаване от свобода. Обвиненията се отнасят за твърдяни фалшиви удостоверения за фиктивен експорт на пратки цигари, които в действителност били продадени в страната.

12. На 5 април 1994 г. приключва предварителното разследване и обвинението е представено в Пловдивския Районен съд. Обвинението разчита на 33 свидетели и събран обемен документален материал.

13. Пловдивският Районен съд заседава в състав от трима съдии: председател, който е професионален съдия и двама съдебни заседатели.

14. Първото изслушване се провежда на 12 и 13 май 1994 г., когато Районният съд изслушва другите четирима обвиняеми и няколко свидетели. Някои свидетели не се явяват. Прокурорът и защитата искат от съда разрешение, за да представят допълнителни доказателства. Съдът отсрочва разглеждането. На 16 май 1994 г. на закрито заседание съдът назначава вещо лице- графолог.

15. По време на съдебната процедура Районният съд няколко пъти е трябвало да чака преписката по делото да бъде върната от Върховния съд в София, където е била изпратена за проверка на апелативните жалби подадени от жалбоподателя и другите обвиняеми срещу отказа на Районния съд да ги освободи под гаранция. На практика, винаги при подаването на такава апелативна жалба Пловдивският Районен съд прехвърля преписката по делото заедно с апелативната жалба и прокурорското мнение.

16. Преписката по делото е изпратена до Върховния съд на 28 май 1994 г. за разглеждане на апелативната жалба от страна на единия обвиняем срещу неговото задържане и е върната на 30 юни 1994 г.

17. Районният съд не се занимава с делото до 13 септември 1994 г., когато председателстващият съдия разпорежда представянето на едно доказателство.

18. Съдебният процес се възобновява на 6 октомври 1994 г. Съдът изслушва няколко свидетели и отсрочва разглеждането, тъй като обвинението настоява да се разпитат други свидетели, които не са се явили, и за да даде възможност на обвиняемите да представят допълнителни доказателства. Разпоредено е някои от неявили се свидетели да платят глоби.

19. Следващото съдебно заседание се провежда на 29 и 30 ноември 1994 г. Финансовият експерт, назначен от съда, заявява, че му е отказан достъп до някои документи и затова не е завършил доклада си. Съдът разпорежда на банката и на митницата да осигурят достъп до въпросните документи. Назначени са още двама финансови експерти. Както обвинението, така и защитата искат да приведат допълнителни доказателства. Заседанието се отсрочва.

20. Между 20 януари и 21 февруари 1995 г. преписката по делото е във Върховния съд в София за разглеждане на апелативните жалби срещу задържането.

21. Заседанието, насрочено за 19 април 1995 г., е отложено поради заболяване на председателстващия съдия.

22. Следващото заседание, насрочено за 9 юни 1995 г. се отсрочва поради заболяване на единия от съдебните заседатели.

23. На 12 юли 1995 г. при заседание на закрити врата съдът разпорежда изготвянето на експертен доклад.

24. Заседанието, насрочено за 21 септември 1995 г. е отсрочено поради заболяване на адвоката на един от другите обвиняеми. Съдът също така отбелязва, че няколко свидетели не са редовно призовани и че други, макар и редовно призовани не са се явили.

25. Между 3 октомври и 6 ноември 1995 г. преписката по делото е във Върховния съд в София за разглеждане на апелативните жалби срещу задържането.

26. Следващото заседание насрочено за 12 януари 1996 г. е трябвало да се отложи поради заболяване на двамата съдебни заседатели.

27. След като става ясно, че болестта прави невъзможно по-нататъшното участие на двамата съдебни заседатели в производството, на 19 февруари 1996 г. Пловдивският Районен съд подновява разглеждането на делото с нови двама съдебни заседатели. На тази дата съдът назначава още две вещи лица.

28. Новият състав на съда провежда заседание на 26 и 27 март 1996 г. Той изслушва няколко свидетели и вещи лица. Заседанието е отложено, тъй като няколко свидетели не са били призовани редовно поради пропуск от страна на съдебния секретар и защото страните отправят искане да приведат допълнителни доказателства. Съдът определя дата за следващото заседание на 7 и 8 май 1996 г.

29. На 7 и 8 май 1996 г. съдът изслушва няколко свидетели и едно вещо лице. Заседанието е отложено поради необходимост да се получат допълнителни доказателства.

30. Между 9 и 28 май 1996 г. преписката по делото е във Върховния съд в София за разглеждане на апелативните жалби срещу задържането.

31. Заседанието, насрочено за 16 и 17 септември 1996 г. е отложено за 29 и 30 октомври 1996 г., тъй като един от съдебните заседатели счупва крака си и не може да присъства.

32. Заседанието от 30 октомври 1996 г. отново е отложено, тъй като медицинската експертиза счита, че единият от другите обвиняеми не е в състояние да участва в разглеждането поради провежданата от него гладна стачка.

33. Между 19 ноември и 4 декември 1996 г. преписката по делото е във Върховния съд в София за проверка на апелативните жалби срещу задържането. В придружителното си писмо до Върховния съд, Районният съд обръща внимание на факта, че е насрочено разглеждане за 19 декември 1996 г. и моли преписката по делото да се върне преди тази дата.

34. Разглеждането е възобновено на 19 декември 1996 г. Изслушани са един свидетел и вещите лица. Тъй като другите свидетели не се явяват, съдът приема исканията на защитата и обвинението за още едно отсрочване.

35. През целия съдебен процес Районният съд търси помощта на полицията, за да установи адресите на свидетелите и да ги доведе пред съда. Единият от свидетелите е заподозрян в опит да избегне връчването на призовките.

36. Последното заседание на Пловдивския Районен съд се провежда на 28-31 януари 1997 г. Съдът изслушва свидетелите и твърденията на

сраните във връзка с наказателното производство и разглежда други доказателства.

37. На 31 януари 1997 г. жалбоподателят е признат за виновен във фалшификация на данъчни документи с цел да получи незаконна печалба за себе си и за други и в подстрекателство на един свидетел. Той е осъден на дванайсет години лишаване от свобода. Неговите съучастници също са обвинени и осъдени на лишаване от свобода за срок между десет и тринайсет години.

38. Съдът не оповестява мотивацията за решението си. Решението е изготвено на неуточнена дата, най-малко три месеца след произнасянето на присъдата.

39. На 11 февруари 1997 г. жалбоподателят подава апелативна жалба до Върховния касационен съд срещу неговото осъждане и присъда.

40. Делото е насрочено за разглеждане на 26 септември 1997 г. На тази дата прокурорът, назначен по обвинението пред Върховния касационен съд заявява, че е познавал единия от осъдените и че иска да се оттегли. Разглеждането на делото не може да продължи и то се отсрочва.

41. Разглеждането се провежда на 23 януари 1998 г.

42. С решение от 16 март 1998 г. съдът потвърждава осъждането и присъдата на жалбоподателя.

43. На неуточнена дата жалбоподателят внася молба за преразглеждане по реда на надзора (касация).

44. На 10 юни 1998 г. Върховният касационен съд провежда заседание по надзорното (касационно) производство. Тъй като единият от обвиняемите се включва в производството едва тогава, съдът отсрочва заседанието, за да му даде възможност да представи необходимите твърдения, което той прави на 22 юни 1998 г.

45. Разглеждането се възобновява на 9 декември 1998 г.

46. На 22 март 1999 г. Върховният касационен съд отхвърля молбите за преразглеждане от жалбоподателя и другите обвиняеми.

47. На всички етапи на производството жалбоподателят е представяван от адвокат.

Б. Предварителен арест

48. Жалбоподателят е арестуван на 10 септември 1993 г.

49. На 12 октомври 1993 г. той обжалва пред Пловдивския Районен съд решението на Прокурора да го задържи в ареста до започването на съдебния процес, като отрича обвиненията и заявява, че няма криминално минало и че има семейство и постоянно местоживееие. На 3 ноември 1993 г. Районният съд освобождава жалбоподателя под гаранция.

50. На 15 февруари 1994 г. жалбоподателят е обвинен по Член 293 § 1 от Наказателния кодекс в подбуждане към престъпление на един свидетел и е задържан същия ден във връзка с производството по главното нарушение и новите обвинения.

51. През месец март 1994 г. петима души, които са били изслушани като свидетели в наказателното производство срещу жалбоподателя са обвинени в лъжесвидетелстване. Срещу тях се завежда отделно дело.

52. На 15 юли 1994 г. жалбоподателят подава молба за освобождаване под гаранция.

53. На 19 септември 1994 г. жалбоподателят подновява молбата си за освобождаване под гаранция като представя медицинско свидетелство, според което страда от бъбречно заболяване.

54. На 6 октомври 1994 г. Районният съд отхвърля молбите за освобождаване, подадени от всички обвиняеми заявявайки, че обвиненията подлежат на наказание от десет или повече години лишаване от свобода и “няма основания да се счита за установено, че подсъдимите няма да се укрят или да извършат престъпление”. Съдът отбелязва по-нататък, че предварителното задържане под арест на жалбоподателя е било основано и на новите обвинения срещу него, обвиненията относно твърдяното подстрекателство на един свидетел. Накрая, семейното положение и здравословно състояние на обвинените не налага тяхното освобождаване.

55. На 30 ноември 1994 г. Районният съд отказва подновената молба на жалбоподателя за освобождаване заявявайки, че няма нови обстоятелства. Съдът отбелязва още, че след освобождаването му под гаранция по време на предварителното разследване “той е извършил друго нарушение”.

56. Жалбоподателят подава апелативна жалба до Върховния съд.

57. На 4 декември 1994 г., преди да прехвърли апелативната жалба към Върховния съд, Пловдивският Районен съд заседава на закрити врата, отново разглежда случая и отказва да отмени решението си от 30 ноември 1994 г. Съдът поддържа, *inter alia*, че според вътрешното право и съдебната практика на Върховния съд задържането преди съдебното производство е необходимо *prima facie*, когато някой е обвинен в извършването на сериозно умишлено престъпление. Заменянето на тази съдебна мярка с по-лека би било възможно само ако няма “дори хипотетична опасност, че обвиненият може да се укрие или да извърши други престъпления”, по-точно, “ако той е болен или възрастен”.

58. На 21 февруари 1995 г. Върховният съд отхвърля апелативната жалба срещу задържането на жалбоподателя.

59. Върховният съд пояснява практиката си за задържане в предварителен арест в досъдебното производство заявявайки, че според Член 152 §§ 1 и 2 от Наказателно-процесуалния кодекс мярката

за неотклонение задържане под стража е задължителна за всички, които са обвинени в престъпление, наказуемо с десет или повече години лишаване от свобода, а единственото изключение е ако има установено по недвусмислен начин, че няма никаква опасност обвиненият да се укрие или да извърши друго престъпление. По преценка на Върховния съд, такъв случай може да бъде единствено, ако например обвиненият е сериозно болен, възрастен или в друго състояние, което изключва опасността той/тя да се укрие или да извърши ново престъпление. Тъй като жалбоподателя е обвинен в престъпление, наказуемо с над десет години лишаване от свобода и тъй като не са установени специални обстоятелства, които да изключат опасността той да се укрие или да извърши ново престъпление, няма основания да се разпреди освобождаването му под гаранция.

60. По-нататък Върховният съд отказва да вземе под внимание твърдението на жалбоподателя, че доказателствата срещу него са неубедителни. Съдът намира, че няма юрисдикцията да направи това във връзка с апелативна жалба срещу задържане като мярка за неотклонение. Единствената му задача е да проучи дали са спазени условията за задържане в предварителен арест в досъдебното производство според Член 152 от Наказателно-процесуалния кодекс.

61. В работата си върху особения случай на жалбоподателя, който е различен от случая на другите обвиняеми, Върховният съд взема предвид неговото поведение и отбелязва, че след освобождаването му под гаранция той е бил обвинен в подбуждане на един свидетел към престъпление. Този факт ясно показва опасността жалбоподателят да извърши правонарушение ако бъде освободен.

62. На 12 юни 1995 г. жалбоподателят подава молба за освобождаване до Районния съд на основание, че има постоянно местоживееене и че няма опасност да попречи на хода на правораздаването. Освен това той се оплаква от продължителността на досъдебното му задържане в резултат от лошата организация на работата на съда и неправомерно забавяне в насрочването на заседанията за разглеждане на делото.

63. Между 30 август и 12 септември 1995 г. жалбоподателят е лекуван в болницата към затвора за бъбречно заболяване.

64. На заседанието на 21 септември 1995 г. жалбоподателят подновява молбата си за освобождаване под гаранция. Той заявява, че има семейство и постоянно местоживееене, че обвиненията за подстрекателство на свидетел не са доказани и че със завършването на доклада на финансовия експерт няма опасност жалбоподателят да попречи на хода на правораздаването. Освен това той твърди, че има нужда от болнично лечение и прилага медицинско удостоверение.

65. Прокурорът възразява, заявявайки, *inter alia*, че според релевантното право и отчитайки нарастването на престъпността в

страната, съдът няма право да освободи жалбоподателя и другите обвиняеми.

66. На 21 септември 1995 г. Районният съд отхвърля молбата за гаранция поддържайки, че няма нови обстоятелства и че вътрешното право изисква налагането на задържане в досъдебното производство винаги, когато някой е обвинен в умишлено извършване на серозно престъпление. Освен това съдът счита, че не е доказано условията на задържането да са влошили здравето на жалбоподателя.

67. При обжалването, отказът на Районния съд да освободи жалбоподателя се поддържа от Върховния съд, който заседава на закрити врата на 6 ноември 1995 г., след получаването на съображенията от прокурора, за които жалбоподателя не е бил известен. Върховният съд заявява, че жалбоподателят би могъл да бъде освободен само, ако съществува недвусмислено доказателство, установяващо извън всяко съмнение, че няма опасност той да се укрие, да извърши ново правонарушение или да попречи на разследването. Но в случая на жалбоподателя няма такова доказателство.

68. На 12 януари 1996 г. жалбоподателят подава молба за освобождаване на основание, че задържането му е прекалено продължително, че има постоянно местоживее, че няма криминално минало и че няма опасност за попречи на хода на правосъдието. На 19 февруари 1996 г. Районният съд отхвърля молбата, тъй като няма промяна в релевантните обстоятелства и на основание, че жалбоподателят е обвинен в сериозно умишлено престъпление, което автоматически предвижда налагането на мярка за неотклонение задържане в арест в досъдебното производство съгласно Член 152 § 1 от Наказателно-процесуалния кодекс.

69. На заседанието на 27 март 1996 г. жалбоподателят подава нова молба за освобождаване на основанията, че всички доказателства са вече събрани и затова няма опасност той да препятства хода на правосъдието. Районният съд отхвърля молбата същия ден поддържайки, че няма нови факти, които налагат освобождаването му и че продължителността на досъдебното задържане не е ограничено от законодателството.

70. Жалбоподателят обжалва пред Върховния съд, който отхвърля апелативната жалба на 28 май 1996 г. на заседание при закрити врата.

71. Върховният съд отново излага позицията си, че с оглед обвиненията срещу жалбоподателя, задържането му в досъдебното производство е задължително освен при изключителни обстоятелства, които изключват дори хипотетична опасност от укриване, възпрепятстване на правосъдието или извършването на правонарушение. Всички останали въпроси като продължителността на процедурата и обосновката на обвиненията са ирелевантни.

72. На заседанието на 29 и 30 октомври 1996 г. жалбоподателят моли да бъде освободен под гаранция, позовавайки се на твърдяната прекомерна продължителност на задържането му и неспособността на Районния съд да води процеса бързо. Молбата е отхвърлена същия ден на основания, сходни с предишните.

73. На 7 ноември 1996 г. жалбоподателят подава апелативна жалба до Върховния съд срещу решението от 29 или 30 октомври 1996 г. твърдейки, че няма опасност да възпрепятства хода на правосъдието, тъй като всички доказателства са събрани и че наказателното съдопроизводство е прекалено дълго поради лоша организация на съдебния процес.

74. На 11 ноември 1996 г. Районният съд на закрито заседание преразглежда въпроса *ex officio* и отказва да преразгледа решението си. На 19 ноември 1996 г. жалбата е прехвърлена на Върховния съд.

75. На 25 ноември 1996 г. един прокурор от Главна прокуратура представя писмени съображения до Върховния съд и го приканва да отхвърли жалбите на г-н Илийков, г-н Христов и г-н Михов, които се разглеждат едновременно. Жалбоподателят не е бил запознат с тези съображения.

76. На 4 декември 1996 г. на закрито заседание Върховният съд отхвърля апелативните жалби. Той заявява, че опасността от укриване, извършване на ново престъпление и възпрепятстване хода на правосъдието се предполагат с оглед тежестта на престъплението, в което е обвинен жалбоподателя.

77. На 31 януари 1997 г. жалбоподателят е признат за виновен по обвинения във фалшифициране и по обвинение в подстрекателство на един свидетел. Той е осъден на дванайсет години лишаване от свобода.

II. РЕЛЕВАНТНО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКИ

А. Наказателен кодекс

78. Член 212 § 4 предвижда, че неправомерно присвоено имущество в особено големи размери чрез документна измама се счита за престъпление. Това престъпление се наказва с лишаване от свобода от десет до двадесет години

79. Член 293 във връзка с Член 290 § 1 предвижда наказание за лице, което подбужда свидетел към престъпление присъда от една година лишаване от свобода или пробация.

Б. Наказателно-процесуален кодекс

1. Правни критерии относно изискванията и обосновката за предварителното задържане в досъдебното производство

80. Върховният съд заявява, че съдилищата не са свободни при разследване на жалба срещу предварително задържане да проучват дали съществуват достатъчно доказателства в подкрепа да обвиненията срещу задържания. Съдилищата трябва единствено да проучат законността на заповедта за задържане (Решение № 24 от 23 май 1995 г. в дело № 268/95, Първа камера, Бюлетин 1995 г., стр. 149).

81. Алинеи 1 и 2 на Член 152, в сила по време фактологията по делото (и до 4 юни 1995 г.) предвижда следното:

“(1) Мярката за неотклонение задържане под стража се взема [в случаи на обвинения] за престъпления, за които се предвижда десет или повече години лишаване от свобода или със смъртно наказание.

(2) В случаите по предходната алинея [задържане под стража] не се налага, ако няма опасност обвиняемият да се укрие от правосъдието или да извърши друго престъпление.”

82. Тези клаузи, в редакцията им от 4 юни 1995 г. до август 1997 г., предвиждат следното:

“(1) Мярката за неотклонение задържане под стража се взема [в случаи на обвинения] за тежко умишлено престъпление.

(2) В случаите на алинея 1 [задържането под стража] може да не се наложи, ако няма опасност обвиняемият да се укрие, да осуети разкриването на обективната истина или да извърши друго престъпление.”

83. Според Член 93 § 7 от Наказателния кодекс “тежко” престъпление е това, за което по закон е предвидено наказание лишаване от свобода повече от пет години.

84. От 1 януари 2000 г. влизат в сила поправките в Член 152 и други разпоредби във връзка с основанията за предварително задържане.

85. Според съдебната практика на Върховния съд по времето на делото (сега най-малкото отчасти остаряла в резултат от поправките влезли в сила от 1 януари 2000 г.) Член 152 § 1 изисква задържането под стража на лице обвинено в тежко умишлено престъпление (или престъпление, наказуемо с десет или повече години лишаване от свобода според разпоредбата, която е в сила до месец юни 1995 г.). Изключение е възможно единствено в съответствие с член 152 § 2, ако е извън всяко съмнение, че няма никаква обективна опасност от укриване или извършване на друго престъпление, като например в случая на обвиняем, който е сериозно болен, възрастен или вече задържан на друго основание като излежаване на присъда (Решение № 1 от 4 май 1992 г. по дело № 1/92, Втора камера, Бюлетин 1992/93 г., стр. 172; Решение № 4 от 21 февруари 1995 г. по дело № 76/95, Втора камера; Решение № 78 от 6 ноември 1995 г. по дело № 768/95, Втора

камара; Решение № 24 по дело № 268/95, Първа камара, Бюлетин 1995 г., стр. 149).

3. Апелативни жалби срещу задържането по време на производството

86. Според Член 304 § 1 от Наказателно-процесуалния кодекс молбите на задържания за освобождаване по време на процеса в наказателното производство се разглеждат от съда на първата инстанция.

87. От член 304 §§ 1 и 2 следва, че такива искания могат да се разглеждат на разпоредително заседание или на заседание с призоваване на страните. Законът не постановява съдът на първата инстанция да произнесе решението си в определен срок.

88. Решението на съда на първата инстанция във връзка с молба за освобождаване подлежи на обжалване пред въззивна инстанция (Член 344 § 3). Жалбата трябва да се подаде в седемдневен срок (Член 345) в първата инстанция (Член 348 § 4 във връзка с Член 318 § 2). Според Член 347, след получаване на жалбата, първата инстанция в разпоредително заседание решава дали съществуват основания за анулиране или промяна на решението си. Ако не намери причина за това, първата инстанция предава жалбата на въззивната инстанция.

89. Преди това първата инстанция трябва да извести жалбата на другата страна и да получи писмените ѝ съображения (Член 348 § 4 във връзка с Член 320 и Член 321). Законът не предвижда съображенията на обвинението да се представят на жалбоподателя.

90. Член 348 предвижда, че въззивната инстанция може да разгледа жалбата в разпоредително заседание или ако сметне за необходимо в съдебно заседание с призоваване на страните. Законът не изисква от въззивната инстанция за произнесе решение в определен срок.

4. Съдебни заседатели

91. Член 259 от Наказателно-процесуалния кодекс е озаглавен “Запасни съдии и съдебни заседатели”. Алинея 1 предвижда:

“Когато разглеждането на делото изисква продължително време, може да се привлече запасен съдия или съдебен заседател.”

ПРАВОТО

I. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 5 § 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

92. Жалбоподателят твърди, че задържането му преди съдебния процес не е било обосновано и е било неразумно дълго. Той се позовава на Член 5 § 3 от Конвенцията, която предвижда, доколкото е релевантно:

“Всеки арестуван или задържан в съответствие с разпоредбите на ал. 1(с) на този член ... има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда. Освобождаването може да бъде обусловено от даването на гаранции за явяване в съда.”

А. Аргументи на страните

93. Жалбоподателят заявява, че периодът, който трябва да се разгледа е започнал на 10 септември 1993 г., когато е арестуван за пръв път.

94. Той счита, че наличието на разумно подозрение срещу него и сложността на делото не са били достатъчни за обосновка на продължителното му задържане. Не са били достатъчно сериозни и обвиненията, на които властите разчитат като свой основен аргумент. Властите са приложили право и съдебна практика, които са несъвместими с Конвенцията. Според това право и практика сериозността на обвиненията е задействала автоматично задържането.

95. По-нататък жалбоподателят твърди, че Пловдивският районен съд е отговорен за неправомерно забавяне и протестира срещу твърдението на Правителството, че той е допринесъл за това забавяне. Той подчертава, че съдът е възобновил работата си две години след началото, защото властите не са използвали правната възможност да започнат производството с резервен съдебен заседател. Той се позовава на горесцитираното дело Илийков, един от другите обвиняеми заедно с жалбоподателя, където са установени нарушения на Член 5 § 3 и Член 6 § 1 от Конвенцията във връзка с продължителността на същото наказателно производство.

96. Правителството счита, че периодът, който трябва да се разглежда започва на 15 февруари 1994 г.

97. Що се отнася до обосновката за задържането на жалбоподателя, необходимостта от задържане е била предположена на база тежестта на обвиненията срещу него. Освобождаване е било възможно само ако жалбоподателят докаже пред държавните власти с достатъчно факти, че всяка опасност да се укрие или да извърши престъпление е изключена. Той не е направил това. Освен това, той е подбудил свидетел към престъпление.

98. Правителството е на мнение, че освен всичко останало властите са работили по делото с необходимото усърдие и много активно. Предварителното следствие е продължило само шест месеца. Сред причините за забавянето в съдебния етап на производството е имало

“обективни” фактори. По-точно, случаят е бил много комплициран: той се отнася до четирима обвиняеми извършили митнически нарушения и фалшифицирали документи, преписката по делото била шест тома и обвинението разчитало на 33 свидетели. Националните съдилища е трябвало да вземат всички необходими мерки за изясняване на фактите. Много отсрочвания са били неизбежни, тъй като свидетелите не се явявали въпреки усилията на Районния съд да осигури присъствието им, включително с помощта на полицията. Други заседания са били отсрочени поради заболяване на съдии. Освен това, едно отсрочване е било необходимо поради заболяване на един адвокат от защитата.

99. Правителството също така посочва, че жалбоподателят в много случаи допринася за продължителността на процедурата с исканията си за събиране на допълнителни доказателства, което продължава до края на производството.

Б. Преценка на Съда

100. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е арестуван на 10 септември 1993 г. и освободен под гаранция на 3 ноември 1993 г. Той отново е задържан по същото дело на 15 февруари 1994 г. и остава в следствения арест до произнасяне на присъдата на 31 януари 1997 г. Така периодът, който трябва да се разглежда е три години и един месец и половина (виж параграфи 48-77 по-горе).

101. Запазването на разумното подозрение, че арестуваният е извършил престъпление е условие *sine qua non* за законосъобразността на продължилото задържане, но след известен период то вече не е достатъчно. В такива случаи, Съдът трябва да установи дали има други основания, представени от съдебните власти, които все още оправдават отнемането на свободата. Ако такива основания са “релевантни” и “достатъчни”, Съдът трябва също така да прецени дали компетентните държавни власти проявяват “необходимото усърдие” във воденето на производството (справка делото *Labita v. Italy* [GC], № 26772/95, §§ 152 и 153, ЕСПЧ 2000-IV).

102. В частичното си решение на 19 септември 2000 г. по това дело Съдът отхвърля като очевидно несъстоятелно твърдението на жалбоподателя, че е нямало разумно подозрение той да е извършил престъпление. Жалбоподателят е бил задържан под стража въз основа на подозрение, че е фалшифицирал документи с цел незаконно обогатяване.

103. Що се отнася до основанията за продължилото задържане, Съдът намира, че този случай е подобен на делото *Илийков срещу България* (цитиран по-горе). По делото *Илийков* Съдът посочва:

“Властите прилагат закон и съдебна практика с презумпцията, че задържането под стража е необходимо в случаите, при които очакваната присъда излиза извън известна граница на строгост ...Тъй като строгостта на очакваната присъда е релевантен елемент Съдът многократно поддържа, че тежестта на обвиненията не може сама по себе си да оправдае дълги периоди досъдебно задържане ...

Това важи особено в този случай, където според приложимото вътрешно право и съдебна практика характеристиката на фактите – и оттук наказанието, което очаква жалбоподателя – се определя от органите на прокуратурата без съдебен контрол на въпроса дали доказателствата са в подкрепа на разумно подозрение, че обвиняемият е извършил престъпление, за което се полага присъда със съответната продължителност ...

Единственото друго основание за продължителното задържане на жалбоподателя е констатацията на съдилищата в страната, че няма изключителни обстоятелства, които да оправдават освобождаване. Тази констатация обаче не се основава върху анализ на всички уместни факти. Властите считат аргументите на жалбоподателя, че не е бил осъждан, че има семейство и стабилен начин на живот и че след изтичането на известно време всяка възможна опасност от симуляция или укриване са намалели като постоянен за ирелевантни аргументи.

Те правят това, защото по силата на Член 152 от Наказателно-процесуалния кодекс и съдебната практика на Върховния съд презумпцията по тази клауза е опровержима само при изключителни обстоятелства, когато дори хипотетична възможност за укриване, повторно нарушение или симуляция са изключени поради сериозно заболяване или други изключителни фактори. Още повече че задържаният трябва да докаже съществуването на такива изключителни обстоятелства, а ако не може трябва да остане в ареста през цялото съдебно производство ...

Съдът подчертава, че продължителното задържане може да бъде оправдано в даден случай само, ако има определени индикации за действителна необходимост от опазване на обществените интереси, която независимо от презумпцията за невинност, надделява над правилото за зачитане на индивидуалната свобода. Всяка система за задължително задържане под стража е по същество несъвместима с Член 5 § 3 от Конвенцията (справка делото „*Letellier v. France*” решение от 26 юни 1991 г., Серия А № 207, §§ 35-53; делото „*Clooth v. Belgium*” решение от 12 декември 1991 г., Серия А № 225, § 44; делото „*Muller v. France*” решение от 17 март 1997 г., Доклади 1997-II, §§ 35-45; цитираното по-горе решение по делото „*Labita*”, §§ 152 и 162-165; и делото „*Ječius v. Lithuania*”, [№ 34578/97, ЕСЧП 2000-IX] §§ 93 и 94).

Прехвърлянето на тежестта на доказването върху задържания по такива въпроси е равносилно на опровергаване правилото на Член 5 от Конвенцията, разпоредба, според която задържането е изключително отклонение от правото на свобода и е допустимо единствено в изчерпателно изброените и строго определени случаи.”

104. Вярно е, че в този случай, за разлика от случая *Илийков*, на 15 февруари 1994 г. жалбоподателят е обвинен в подбуждане на свидетел към престъпление – което е извършил след освобождаването му под гаранция на 3 ноември 1993 г. – и отново е задържан под стража (виж параграфи 49 и 50 по-горе). Затова Съдът приема, че след тези събития

властите са имали основателна причина да вярват, че ако бъде освободен жалбоподателят ще извърши престъпление или ще възпрепятства хода на правосъдието.

105. Но макар и властите да се мотивират с тази опасност в решенията си от 1994 г. и началото на 1995 г. отказвайки освобождаване под гаранция, в по-късните решения няма никакво позоваване на този въпрос. Опасността жалбоподателят да подбуди свидетели към престъпление очевидно е намаляла с времето. Така пледира жалбоподателят в апелативните си жалби срещу задържането от 1995 г. и 1996 г., но съдилищата, позовавайки се на вътрешното право и съдебна практика третират повечето от твърденията му като ирелевантни (виж параграфи 54-76 и 80-85 по-горе).

106. Съобразявайки причините, дадени от съдилищата в страната за оправдание на продължилото задържане на г-н Христов, Съдът счита, че през втората половина от 1995 г. и през 1996 г. властите не се обръщат към конкретните релевантни факти, а се позовават единствено на законово установено предположение, базирано върху тежестта на обвиненията и прехвърлят върху обвиняемия тежестта да докаже, че няма дори хипотетична опасност да се укрие, да извърши ново престъпление или симулация, като така удължават задържането на жалбоподателя на основания, които не могат да се считат за достатъчни.

107. Затова Съдът намира, че поне за част от разглеждания период предварителното задържане в арест на жалбоподателя е удължено на основания, които не могат да се считат за достатъчни. Следователно, отнемането на свободата му за период от три години и един месец и половина не е оправдано.

108. При тези обстоятелства не е необходимо да се проучва дали процедурата е била извършвана с необходимото усърдие.

109. Следователно, налице е нарушение на Член 5 § 3 от Конвенцията.

II. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

110. Жалбоподателят се оплаква на основание Член 5 § 4 от Конвенцията, че при разглеждането на апелативната му жалба срещу задържането, подадена на 30 октомври 1996 г. и отхвърлена с окончателно решение на 4 декември 1996 г. от Районния съд и Върховния съд, обхватът на контрол е бил ограничен, процедурата не е била конфликтна и не е била завършена бързо.

111. Член 5 § 4 от Конвенцията предвижда:

“Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък

срок да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.”

112. Жалбоподателят, позовавайки се на съдебното решение по делото *Николова срещу България* ([GC], № 31195/96, ЕСЧП 1999-II), заявява, че противно на Член 5 § 4 от Конвенцията в този случай съдилищата – въз основа на правото и съдебната практика по това време – са отказали да проучат дали е имало действителна опасност от укриване и дали обвиненията са подкрепени от надеждни доказателства.

113. По-нататък жалбоподателят заявява, че процедурата пред Върховния съд не е била конфликтна. Върховният съд е разгледал жалбата му на разпоредително заседание след получаване на съображенията от прокурора, с които жалбоподателят не е бил запознат.

114. Според Правителството фактът, че жалбоподателят не е могъл да направи забележки върху писменото мнение на прокурора, което приканва Върховния съд да отхвърли жалбата не е нарушил принципа за противопоставяне в производството, тъй като жалбоподателят е изложил аргументите си в жалбата.

115. Освен това според Правителството процедурата е проведена бързо.

116. Съдът отбелязва, че вече се е произнесъл по същото оплакване в случая на г-н Илийков, чиято жалба срещу задържане е била разглеждана заедно с жалбата на жалбоподателя от Районния съд на 29 или 30 октомври и отново на 11 ноември 1996 г., и от Върховния съд на 4 декември 1996 г. (виж параграфи 72-76 по-горе и делото *Илийков срещу България*, цитирано по-горе, §§ 51-53 и 94-106).

117. Както в случая *Илийков*, Съдът намира, че съдебното разследване на задържането на жалбоподателя не отговаря на изискванията на Член 5 § 4 от Конвенцията що се отнася до необходимия обхват на преразглеждане, тъй като Районният съд и Върховният съд, на базата на съдебната си практика, отказват да проучат аргументите, отнасящи се до запазване на разумното подозрение срещу жалбоподателя и поради прехвърляне на тежестта за доказване по Член 152 § 1 от Наказателно-процесуалния кодекс игнорират някои аргументи отнасящи се до законосъобразността на продължаващото задържане под стража (виж параграфи 72-76 и 80-85 по-горе).

118. Съдът намира също, че в съдебното производство пред Върховния съд процесуалните гаранции за равенство на средствата за защита не са били осигурени, тъй като Върховният съд разглежда жалбата на жалбоподателя в разпоредително заседание след получаването на съображенията на прокурора, с които жалбоподателят не е бил запознат и на които не му е дадена възможност да отговори.

119. С оглед на горните констатации, Съдът не намира за необходимо да проучи дали непълното съдебно преразглеждане в случая на жалбоподателя е било направено бързо или не.

120. Следователно, налице е нарушение на Член 5 § 4 от Конвенцията.

III. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

121. Жалбоподателят се оплаква, че наказателното производство срещу него е продължило неразумно дълго и, следователно, в нарушение на Член 6 § 1 от Конвенцията, който предвижда като релевантно:

„При решаването на правен спор относно ... каквото и да е наказателно обвинение срещу него, всеки има право на ... гледане на неговото дело в разумен срок от ... съд...”

122. Страните се позовават на тезите си относно продължителността на задържането на жалбоподателя (виж алинеи 95, 98 и 99 по-горе).

123. Съдът вече е разгледал същата жалба в случая *Илийков*, цитиран по-горе, която се отнася за същото съдопроизводство. Съдът не вижда съществена разлика. Той счита, че случаят е относително сложен и отбелязва, че цялата продължителност на процедурата в случая на жалбоподателя е около пет години и шест месеца (септември 1993 г. – март 1999 г.). Съдът също счита, както в случая *Илийков*, че жалбоподателят не е причинил значително забавяне и че са допуснати следните случаи на забава, които могат да бъдат отдадени на властите: (i) отсрочванията направени от съдилищата поради необявяване на датите за заседания и непризоваване на свидетели; (ii) дълги интервали между заседанията; (iii) забавяне поради прехвърляне на преписката до Върховния съд, което е могло да се избегне при по-добра организация; (iv) загубено време при възобновяване на процеса, тъй като не е назначен резервен съдебен заседател; и (v) други случаи на забавяне в процеса пред Върховния касационен съд през 1998 и 1999 г. (виж алинеи 10-47 по-горе и делото *Илийков*, цитирано по-горе, §§ 111-118).

124. Въз основа на това, както при *Илийков*, Съдът намира, че е допуснато нарушение на правото на жалбоподателя на разглеждане на делото му в разумен срок според Член 6 § 1 от Конвенцията.

IV. ОТНОСНО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

125. Член 41 от Конвенцията предвижда:

«Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевщата страна.»

А. Вреди

126. Жалбоподателят претендира за обезщетение от 10, 300 щ.д за нанесени му неимуществени вреди. Той представя няколко фактора, които според него би трябвало да се вземат предвид при преценката на понесените от него вреди в резултат от нарушенията на Конвенцията в неговия случай. Той твърди по-точно, че условията в досъдебния арест са били нечовешки и унижителни. Освен това, тъй като на лицата, задържани в досъдебното производство не се разрешава да работят, жалбоподателят не е могъл да получи по-късно намаление на присъдата въз основа на положен труд в затвора, възможност която може да се ползва според вътрешното право само след произнасяне на присъдата и **излежаването й**. Жалбоподателят също така заявява, че ако не е бил нарушен Член 5 § 3 от Конвенцията, той щял да бъде освободен под гаранция и да остане на свобода до произнасяне на решението от Върховния касационен съд на 18 март 1998 г. за осъждането и присъдата му. Жалбоподателят се позовава и на съдебната практика на Съда.

127. Според Правителството претенциите са прекомерно завишени.

128. Съдът счита, че аргументите на жалбоподателя за факторите, които да се вземат под внимание при преценката на въпроса за справедливо удовлетворение се основават отчасти върху факти, които не са в пряка казуална връзка с нарушенията, установени в този случай и отчасти върху спекулации за възможното развитите на събитията в случай, че жалбоподателят е бил освободен под гаранция.

129. Съобразявайки фактите в случая на жалбоподателя и особено констатацията, че досъдебното задържане на жалбоподателя може да се счита за оправдано според Член 5 § 3 от Конвенцията до средата на 1995 г. (виж алинеи 104-107 по-горе), Съдът присъжда на жалбоподателя 3,000 Евро за нанесените му неимуществени вреди.

Б. Разноски по делото

130. Жалбоподателят претендира и сумата от 4,637.50 щ.д. за 93 часа работа от неговия адвокат по производството в Страсбург при хонорар от 50 щ.д. на час. Освен това той претендира допълнителна сума от 503 щ.д за преводи, пощенски и телефонни разходи и копирни

услуги. Той прилага отчет за часовете работа и касови бележки за разходите.

131. Правителството оспорва отчета за отработените часове като заявява, че броят часове е завишен и посочва, че твърдяните разходи за преводи не са документирани. Правителството също счита, че хонорарът за почасова работа е много по-висок от ставките, които обикновено се плащат в България.

132. Съдът счита, че трябва да се приложи редукция с оглед на факта, че част от първоначалните оплаквания са обявени за недопустими. Освен това не е представен документ за оправдаване на разходите за твърдения превод.

133. По-нататък Съдът отбелязва, че един и същи адвокат представлява пред него господата Илийков, Христов и Ал Акиди, които са обвиняеми заедно по едно и също наказателно дело и в няколко случая обжалват заедно срещу задържането си (виж алинеи 2 и 10-77 по-горе и *Илийков*, цитиран по-горе, §§ 5 и 9-54). При тези обстоятелства, съобразявайки припокриването във фактите и оплакванията в жалбите, Съдът счита за уместно да приложи отново редукция.

134. На това основание в този случай Съдът присъжда 2,000 евро за разходи и разноси.

В. Лихва за забава

135. Съдът намира за уместно, лихвата за просрочване да е базирана на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка, към които следва да се добавят три процентни пункта.

КАТО ВЗЕ ПРЕДВИД ГОРЕПОСОЧЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Установява*, че е допуснато нарушение на Член 5 § 3 от Конвенцията;
2. *Установява*, че е допуснато нарушение на Член 5 § 4 от Конвенцията;
3. *Установява*, че е допуснато нарушение на Член 6 § 1 от Конвенцията;
4. *Отсъжда*
 - (а) че Ответната държава следва да заплати на жалбоподателя в тримесечен срок от датата на влизане на решението в сила, съгласно член 44, § 2 от Конвенцията, следните суми:

- (i) 3,000 (три хиляди) Евро като обезщетение за нанесени неимуществени вреди;
 - (ii) 2,000 (две хиляди) Евро за разходи и разноси;
 - (iii) евентуалните данъци и такси върху посочените по-горе суми;
 - (б) че от датата на изтичане на гореспоменатите три месеца до разплащането, ще се дължи проста лихва върху сумата при ниво, равно на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка по време на просрочения период плюс три процентни пункта;
5. *Отхвърля* останалата част от претенцията на жалбоподателя за обезщетение по справедливост.

Изготвено на английски език и известно писмено на 31 юли 2003 г., в съответствие с член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Сьорен Нилсен
Секретар на Отделението

Христос Розакис
Председател